

Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden teematilannekuva 2013

Petosrikollisuus mukaan lukien vipillinen ja harhaanjohtava markkinointi

Sisältö

Tiivistelmä	2
Yrityksiin kohdistuva petosrikollisuus	4
Monimuotoinen petosrikollisuus kasvaa ja kansainvälistyy voimakkaasti	4
Järjestäytyneen rikollisuuden liittyminen yritystoimintaan	9
Vilpillinen ja harhaanjohtava markkinointi	12
Kansalliset ja kansainväliset poliittiset kannanotot ja toimenpide-esitykset	12
Euroopan komission päätökset vahvistaa harhaanjohtavan markkinoinnin torjuntaa	14
Lähdetahot ja lähteet	16
Tilannekuvatyöhön osallistuneet yhteisöt ja niiden tuottamat lähteet	16
Muut lähteet	17

Tiivistelmä

Maailmanlaajuiseen tietoverkkoteknologiaan tukeutuva monimuotoinen ja lukuisista osateoista koostuva kansainvälinen järjestäytyneet petosrikollisuus on Euroopan unionin poliisiviraston Europolin mukaan erityisen voimistuva uhka EU:ssa. Europol korostaa, että kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden selvittäminen edellyttää lähes aina tietoverkkoihin kohdistuvaa tutkintaa. **Tietoverkoissa rikoksia toteutetaan joustavilla alihankintaketjuilla, joihin ei rikoslain järjestäytyneen rikollisuuden tunnusmerkistö sovellu.** Internetiä hyödyntävien rikosten torjuntaa haittaa Suomessa erityisesti se, ettei esitutkintaviranomaisella yleensä käytännössä ole toimivaltuutta tutkia ”nettipetoksia”. **Ainakin törkeän petoksen valmistelun kriminalisointia on syytä vakavasti harkita.**

Suomessa tietorikoksiin luettavien identiteettivarkauksien torjuntaa hankaloittaa se, ettei tiedon kaappaamista asioinnin yhteydessä ole säädetty rangaistavaksi. Nettiä hyödyntävän petosrikollisuuden torjunnassa viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyötä on aiheellista tehostaa.

Erityisesti maksuvälinepetoksia, tilauspetoksia sekä petollista laskutusta, rahankeräystä ja markkinointia kohdistuu yrityksiin, erityisesti pieniin yrityksiin ja yksittäisiin henkilöihin varsin usein. Yrityksiin kohdistuva petosrikollisuus on hyvin monimuotoinen, laaja ja nopeasti kehittyvä ilmiö, josta on saatavissa vain vähän eriteltyä tilannetietoa. Tällä hetkellä käytettävissä oleva, poliisin tietoon tullutta rikollisuutta kuvaava tilastointijärjestelmä ei kykene riittävän yksinkertaisesti ja luotettavasti erittelemään yrityksiin ja oikeushenkilöihin kohdistuvaa rikollisuutta.

Kansainvälisten tutkimusten mukaan järjestäytyneet rikollisuus on vahvasti mukana karusellikaupan tapaisessa rikollisuudessa. Karusellikauppaa harjoittavien yritysten taustalla on usein samat henkilöt, jotka tietävät petoksesta. Tyypillisesti karusellikaupassa samat tavarat ja rahat tekevät useita kierroksia yritysten muodostamassa karusellissa. Kierrättämisen ainoa motiivi on aiheettomien arvonnäköaverojen palautusten hankkiminen. Vaikka karusellikauppatapauksia ei ole Suomessa juuri paljastunut, **ulkomaankaupassa ja erityisesti Venäjälle suuntautuvassa kauttakululiikenteessä toteutettava karusellikauppa on merkittävä uhka.**

Taloudellisen laskusuhdanteen jatkuminen lisännee vararikkoihin liittyvää petosrikollisuutta, etenkin velallisen rikoksia. Tyypillisimpiä petosrikoksia ovat rakennusalan tuotteisiin liittyvät tilauspetokset ja rahoitusjärjestelyjä koskevat petokset.

Lähitulevaisuuden uhkana on, että vakuutus-, pankki- ja muihin rahoituslaitoksiin kohdistuvan petosrikollisuuden painopiste siirtyy ammattimaisen talousrikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden suuntaan. Tämä on huomioiva aikaisempaa selvemmin arvioitaessa laajemminkin suomalaista yritysturvallisuutta kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. **Tämän uhan torjumiseksi elinkeinoelämän, poliisin ja muiden viranomaisten yhteistoimintaa olisi edelleen kehitettävä petosasioiden tutkinnassa.**

Monimuotoinen vilpillinen ja harhaanjohtava markkinointi on ollut ajankohtainen ja voimakkaasti kasvava ongelma yrityksille jo lähes vuosikymmenen ajan Suomessa ja muissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Erityisen ongelmallisia yrittäjille ovat jotkut Internetissä toimivista yrityshakemistopalveluista. Näiden harhaanjohtamiksi on todennäköisesti Suomessa joutunut jopa

kymmeniätuhansia yksin- ja pienyrittäjiä. Toiminta on laajamittaista ja myyntitapa huolellisesti mietittyä ja systemaattista.

Epäasiallinen ja vilpillinen markkinointi tapahtuu pääasiassa puhelimitse. Se kohdistuu erityisesti pieniin ja vastikään aloittaneisiin yrittäjiin aiheuttaen yrittäjille merkittäviä, vuositasolla yhteensä jopa miljooniin euroihin nousevia taloudellisia vahinkoja sekä hankaloittaa uuden yritystoiminnan käynnistämistä.

Ongelman vakavuutta kuvaa myös se, että asia on huomioitu ja siitä on annettu konkreettisia toiminta-esityksiä korkean tason poliittisissa kannanotoissa, muun muassa Euroopan komission ja parlamentin päätöksissä vuodesta 2006 lähtien, pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa ja sen pohjalta laaditussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi (14.6.2012) ja kansallisessa strategiassa yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi (21.8.2012).

Epäasiallisen ja harhaanjohtava markkinoinnin kohteeksi joutuneella elinkeinonharjoittajalla tulee olla käytettävissään riittävän tehokkaat ja nopeat ennakko- ja jälkisuojauskeinot järjestelmälliseksi organisoituun ja osin jopa rikollisen tunnusmerkistön täyttävään toimintaan, joka perustuu sopimattomien ja harhaanjohtavien menettelyiden käyttöön liike-elämässä.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman kirjausten ja periaatepäätösten linjausten sekä EU:n parlamentin ja komission kannanottojen mukaisesti on tarpeen selvittää perusteellisesti mahdollisuudet säätää laissa yrittäjän suojaamisesta vilpilliseltä markkinoinnilta esimerkiksi antamalla yrittäjälle oikeus peruuttaa etämyyntitilanteissa syntynyt sopimus laissa erikseen määritellyissä tapauksissa. Yritysten väliseen puheluun liittyvä henkilötietolain mukainen tarkastusoikeus ei ole riittävän laajasti yrittäjien tiedossa.

Katsauksen toteuttamisesta

Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva on osa vuonna 2006 hyväksytyyn viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteisen strategian linjaamaa rikostorjuntayhteistyötä. Tilannekuva laaditaan elinkeinoelämän ja viranomaisten rikostorjunta-asiantuntijoiden yhteistyönä Keskusrikospoliisin johdolla. Tilannekuvan tarkoituksena on tarjota ajankohtainen kokonaiskuva yrityksiin kohdistuvasta rikollisuudesta tiiviissä muodossa.

Tämä tilannekuva on kooste eri viranomaisille, etujärjestöille ja yrityksille kertyneestä teema-aihetta käsittelevästä tuoreimmasta valmiina saatavissa olevasta julkisesta tiedosta. Tilannekuvan painopiste ja tärkein tavoite on yrityksiin kohdistuvan petosrikollisuuden lähitulevaisuuden kehityksen ja uhkien ennakointi.

Yrityksiin kohdistuva petosrikollisuus

Monimuotoinen petosrikollisuus kasvaa ja kansainvälistyy voimakkaasti

Euroopan unionin poliisivirasto Europol on järjestäytyneen rikollisuuden uhka-arvioissaan¹ korostanut, että rikolliset etenevät laillista liiketoimintaa hyödyntämällä ja erityisesti talous- ja petosrikollisuutta harjoittamalla osaksi yhteiskunnan laillisia rakenteita ja toimintoja. Liiketoimintasektoreita tai niiden osia voi päätyä rikollisten määräysvaltaan esimerkiksi laittoman kilpailuedun ansiosta. Erityisen riskialttiiksi aloiksi rikollisen hyödyntämisen kannalta Europol on maininnut finanssialan, kuljetusalan, kiinteistöalan, lakiasianpalvelut, lääkealan sekä tietoliikennealan.

Maailmanlaajuiseen tietoverkkoteknologiaan tukeutuva monimuotoinen kansainvälinen petosrikollisuus on Europolin mukaan erityisen voimistuva uhka EU:ssa. Europol korostaa, että kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden selvittäminen edellyttää lähes aina tietoverkkoihin kohdistuvaa tutkintaa. Tietoverkkoteknologiaan tukeutuva monimuotoinen ja usein pienistä osateoista koostuva järjestäytynyt petosrikollisuus on voimistuva uhka ja kasvava haaste lainvalvonnalle. Viime vuosina Suomessa on ollut tutkittavana useita laajoja verkkopetoskokonaisuuksia, joissa on myös kiristämisen piirteitä. Verkkopetoksissa väärinkäytetään usein niin yritysten kuin yksityishenkilöidenkin identiteettejä. Tietoverkoissa rikoksia toteutetaan joustavilla alihankintaketjuilla, joihin ei Suomen rikoslain järjestäytyneen rikollisuuden tunnusmerkistö sovellu. **Tietoverkkoa hyödyntävän petosrikollisuuden torjunnassa viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyötä on aiheellista tehostaa. Petosrikoksista varoittaminen ja tiedottaminen ovat hyödyksi tämän viranomaisia paljon kuormittavan rikollisuuden ehkäisemisessä.**

Internetiä hyödyntävien rikosten torjuntaa haittaa Suomessa erityisesti se, ettei esitutkintaviranomaisella yleensä käytännössä ole toimivaltuutta tutkia ”verkkopetoksia”. Vain törkeän petoksen tutkinnassa voidaan käyttää telepakkokeinoja, joita ilman tietoverkossa toteutettua rikosta ei pääsääntöisesti voi selvittää. **Ainakin törkeän petoksen valmistelun kriminalisointia on syytä vakavasti harkita.**

Myös poliisin tietoon tulleiden tietomurtojen ja tietoliikenteen häirintätapausten määrä on selvästi kasvanut. Suomessakin yritystoiminnassa erittäin huolestuttaviksi ilmiöiksi ovat nousseet

¹ *Europol OCTA, Organised Crime Threat Assessment*, vuodesta 2013 lähtien *Europol SOCTA, Serious and Organised Crime Threat Assessment*.

erilaiset identiteettivarkaudet, joissa automatisoidusti tunnistettavia tietoja kuten yritysten sähköpostiosoitteita kaapataan haittaohjelmilla ja murrettujen tietokoneiden avulla rikollisten haluttuun massoitain.

Viime aikoina useat suomalaisyritykset ovat joutuneet taitavasti toteutettujen sähköpostipetosten kohteeksi. Rikolliset ovat haittaohjelmien avulla kaapanneet kohdeyritysten sähköpostiliikenteen ja väärentäneet suomalaisyrityksille lähetettyihin petosviesteihin lähetysosoitteen, joka muistuttaa läheisesti aasialaisen liikekumppanin sähköpostiosoitetta. Aasialaisen kumppanin oikean ja rikollisten väärentämän sähköpostiosoitteen eroa on lähes mahdotonta huomata. Viestissä rikolliset ilmoittavat aasialaisen tavarantoimittajan nimissä pankkiyhteystietojen muuttuneen ja antavat uuden tilinumeron SWIFT-koodeineen ja pyytävät maksamaan tilausmaksut tälle uudelle tilille. Viestit ovat aidon tuntuisia ja vakuuttavia. Useimmissa tapauksissa suomalaisyrittäjän liikesuhde aasialaiseen kumppaniin on ollut pitkäaikainen ja luottamuksellinen, eikä suomalainen yritys ole epäillyt viestin aitoutta. Suomalaisilaajat ovat maksaneet enimmillään 50 000–120 000 Yhdysvaltain dollarin arvoisia summia uusilla tilitiedoilla. Petokset ovat tulleet ilmi, kun suomalainen tilaaja on alkanut tiedustella tilauksiensa perään. Tässä vaiheessa aasialainen tavarantoimittaja on ilmoittanut, ettei ole saanut maksua, minkä vuoksi tilausta ei ole toimitettu.

Suomessa tietorikoksiin luettavien identiteettivarkauksien torjuntaa hankaloittaa se, ettei tiedon kaappaamista asiointin yhteydessä ole säädetty rangaistavaksi. Viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkitö on laadittu pitkän aikaa sitten aikana, jolloin tekotavat olivat aivan toisenlaisia. Sekä tietojärjestelmään tallennettu tieto että avoimessa tietoverkossa kuljetettuna oleva tieto saavat lain suojan, mutta tunnusmerkitöä ei voida soveltaa nykyisiin tekotapoihin, jossa tieto kaapataan koneen sisäisestä prosessoinnista.

Erityisesti maksuvälinepetoksia, tilauspetoksia sekä petollista laskutusta, rahankeräystä ja markkinointia kohdistuu yrityksiin, erityisesti pieniin yrityksiin ja yksittäisiin henkilöihin varsin usein. Yrityksiin kohdistuva petosrikollisuus on hyvin monimuotoinen, laaja ja nopeasti kehittyvä ilmiö, josta on saatavissa vain vähän eriteltyä tilannetietoa. Tällä hetkellä käytettävissä oleva, poliisin tietoon tullutta rikollisuutta kuvaava tilastointijärjestelmä ei kykene riittävän yksinkertaisesti ja luotettavasti erittelemään yrityksiin ja oikeushenkilöihin kohdistuvaa rikollisuutta.

Suomalaisten yritysten hyvää mainetta hyväksi käyttävä kansainvälinen petosrikollisuus on ollut ajankohtainen ja voimakkaasti kasvava ongelma yrityksille ja yksityisille henkilöille viimeisen muutaman vuoden aikana. Petoksen valmisteluvaiheessa rikolliset etsivät poiminta- ja massatietopalveluina esimerkiksi kaupparekisterin verkkosivuilta haluamistaan yrityksistä tarvittavia tietoja: osoitteita, puhelinnumeroita, sähköpostiosoitteita, henkilökunnan nimiä työtehtävineen ja yritysten logoja. Tarpeelliset tiedot saatuaan rikolliset laativat Internetin kauppapaikoille valittujen suomalaisyritysten nimissä mutta omalla puhelinnumerolla ja sähköpostiosoitteella varustettuja myynti-ilmoituksia, joissa he ilmoittavan myyvänsä tuotteitaan poikkeuksellisen edullisesti. Viime aikoina rikolliset ovat tehneet tämänkaltaisia petollisia myynti-ilmoituksia erityisesti henkilö-, paketti- ja kuorma-autoista ja erilaisista työ- ja maansiirtokoneista.

Myynti-ilmoituksessa kerrotun edullisen hinnan harhauttama ostaja sopii kaupat näkemättä tuotetta ja maksaa kauppasumman rikollisen ilmoittamalle tilille. Tämän jälkeen rikollinen ilmoittaa ostajalle, että hän voi vapaasti hakea ostamansa tuotteen, esimerkiksi auton myynti-ilmoituksessa mainitun yhtiön pihalta. Kun ostaja haluaa ottaa haltuunsa ostamansa auton ilmoitetun yhtiön pihalta, yhtiö ei luonnollisesti ole tietoinen petollisista kaupoista. Asiakas ei saa ostamaansa autoa ja yhtiöllekin koituu rikoksesta maineen tahraamisen ohella runsaasti ylimääräistä vaivaa tapauksen selvittämiseksi lainvalvontaviranomaisten kanssa.

Rikollisella on toinen vaihtoehtoinen toimintatapa, jos ostaja ei suostu maksamaan rikollisen myymää tuotetta etukäteen. Luodakseen luotettavan vaikutelman kauppatilanteesta rikollinen ilmoittaa ostajalle, että myytävää tuotetta, esimerkiksi autoa ei tarvitse maksaa etukäteen, vaan se voidaan toimittaa rahtina ostajalle, tarvittaessa esimerkiksi toiseen valtioon. Rikollinen myyjä kuitenkin edellyttää, että ostaja maksaa rahtikustannukset etukäteen myyjän tilille. Tässäkin tapauksessa rikollinen voi saada huomattavan rahamäärän ostajan jäädessä ilman luvattua autoa.

Tätä nykyä julkisista sähköisistä rekistereistä voi helposti ja nopeasti saada poiminta- ja massatietopalveluina tarvittavia yritystietoja petoksen valmistelemiseksi. Toinen esimerkkitapaus liittyy Keski-Suomen käräjäoikeuden tammikuussa 2013 langettamaan tuomioon väärennyksestä ja törkeästä petoksesta. Tuomittu nuori mies oli saanut ajatuksen petokseen tunnistettuaan oman nimensä auton kylkeen teipatussa mainoksessa. Yhtäläisyyttä hyväksikäyttäen mies hankki tietoja yhtiöstä ja niiden avulla väärensi hallituksen pöytäkirjan, jolla yhtiö olisi myöntänyt hänelle pankkitiliensä täydellisen tilinkäyttöoikeuden. Väärentämänsä asiakirjan avulla mies onnistui lyhyen ajan sisällä nostamaan käteistä rahaa 50 000 euroa.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisemassa kansallisessa vuoden 2010 yritysuhritutkimuksessa petosrikoksen kohteeksi ilmoitti tarkasteluvuoden aikana joutuneensa 11 prosenttia kaupan ja viisi prosenttia teollisuuden toimipaikoista. Kaupan toimipaikkoihin kohdistuneista petoksista noin puolet oli maksuvälinepetoksia ja 15 prosenttia tilauspetoksia; 15 prosenttia kauppaan kohdistuneista petoksista oli yritysasiakkaiden tekemiä. Teollisuuden toimipaikoissa petokset aiheuttivat suurimman osuuden (noin puolet) rikoskustannuksista. Teollisuudessa tilauspetokset olivat petoksista yleisimpiä (45 %), mutta myös perusteettomia laskuja (23 %) ja luottopetoksia (11 %) mainittiin varsin usein. Teollisuuteen kohdistuneista petoksista 61 prosenttia oli yritysasiakkaan ja 14 prosenttia palveluntuottajan tekemiä.

Yrityksiin kohdistuvan petosrikollisuuden eräs alalaji on ns. klassinen rahoitusyhtiöpetos, joita esiintyy jatkuvasti, koska ne ovat tuottoisia ja yksinkertaisia toteuttaa. Kyse on yritysten välisestä *petostoiminnasta liikesuhteessa*. Peruskuvio on yksinkertaisimmillaan seuraava: yhtiö A myy tavaraa yhtiölle B ja kauppaan hankitaan rahoitusyhtiön leasingrahoitus. Rahat siirtyvät kaupan jälkeen rahoitusyhtiöltä myyjäyhtiö A:lle, mutta ”ostajayhtiö” B ei hoida leasingrahoituksen kuukausilyhennyksiä rahoittajalle. Uhrina on rahoitusyhtiö, kun sekä yhtiö A että B kuuluvat samalle taholle.

Monimutkaisempi versio rahoitusyhtiöpetoskuvioista syntyy, kun ostajayhtiö B ei ole samaa tahoja myyjäyhtiö A:n kanssa. Tällöin ostajayhtiön B edustajaa erehdytetään allekirjoittamaan leasingrahoitus, joka sisältää maininnan, että ostaja on

hyväksynyt ja ottanut kaupankohteen vastaan. Ostajaa on voitu erehdyttää lupamalla, että kaupankohde toimitetaan ostajayhtiölle heti allekirjoituksen jälkeen, kunhan sopimusasiakirja on ensin toimitettu rahoitusyhtiön tarkastettavaksi. Todellisuudessa yhtiö A laskuttaa kauppasumman välittömästi rahoitusyhtiöltä eikä toimita kaupankohdetta ostajayhtiö B:lle. Uhreina ovat tällä kertaa sekä rahoitusyhtiö että ostajayhtiö B.

Petoskuvio muuttuu yhä monimutkaisemmaksi, jos myyjäyhtiö A sekä rahoitusyhtiö ovat sopineet keskenään, että myyjäyhtiö A perii rahoitusyhtiön puolesta leasingvuokramaksun ostajayhtiö B:ltä tarkoituksin, että A tilittää sen rahoitusyhtiölle. Tämä menettely soveltuu tilanteisiin, joissa myyjäyhtiö myy laitteiden lisäksi myös tulevaisuuteen kohdistuvaa huolto- ja ylläpitopalvelua, jolloin rahoitusyhtiö rahoittaa vain laitteiden osuuden. Tilitysmenettelyn järjestyminen on siinä, että asiakasyhtiö B selviää yhdellä maksusuorituksella yhteen paikkaan.

Rikolliseksi toiminta muuttuu, jos myyjäyhtiö A ei toimita ostajayhtiö B:lle mitään, mutta silti laskuttaa kauppasumman rahoitusyhtiöltä. Rahoitusyhtiö ei havaitse mitään outoa, koska myyjäyhtiö A suorittaa joka kuukausi leasingmaksua vastaavan määrän B:n puolesta ja B:n tietämättä rahoitusyhtiölle. A kykenee rahoittamaan toimittamattomien kauppojen kuukausittaiset leasingvuokramaksut uusista leasingsovimuksista saaduilla rahoitusyhtiön maksuilla. Toisin sanoen myyjäyhtiö on rakentanut ns. pyramidin, joka toimii kunnes rahoitusyhtiölle menee tieto toimittamattomista kaupankohteista. Ostajayhtiö B ei ole välttämättä kärsinyt taloudellisesti mitään, jos ei ole ehtinyt maksaa toteutumattomasta kauppatapahtumasta kenellekään. Tämän takia ns. rahoitusyhtiöpyramidi voi toimia pitkään ja vahingot saattavat nousta miljooniin euroihin. Tällä toimintaperiaatteella rakennettuja pyramideja on toteutettu aivan viime aikoina.

Vakuutusyhtiöihin kohdistuvat petosrikokset aiheuttavat joka vuosi 100–200 miljoonan euron menetykset yhtiöille ja nostavat asiakkaiden kustannuksia. Ongelman laajuutta kuvaa osaltaan Finanssialan Keskusliiton teettämän Vakuutustutkimus 2012 tulokset. Tutkimuksessa esitettiin tuhannelle sattumanvaraisesti valitulle 17–79-vuotiaalle suomalaiselle väittämä: ”*Tunnen henkilön, joka on huijannut vakuutusyhtiöitä*”. Vastajista 27 % vastasi myöntävästi.

Vakuutusyhtiöt pyrkivät torjumaan alaan kohdistuvia väärinkäytöksiä ja rajoittamaan vakuutusnottajille aiheutuvaa vahinkoa. Esimerkiksi vakuutusyhtiöiden yhteisessä käytössä olevien väärinkäytösrekisterin ja vahinkorekisterin avulla on mahdollista havaita potentiaalisia petoksentekijöitä jo ennakolta. Molemmat rekisterit on perustettu tietosuojalautakunnan luvalla. Väärinkäytösrekisteriin tallennetaan tiedot vakuutusnottajista, jotka ovat tehneet tai yrittäneet tehdä vakuutusyhtiöitä tai -yhdistyksiä kohtaan rikosilmoitukseen johtaneen petosrikoksen. Väärinkäytöstieto poistetaan rekisteristä viiden vuoden kuluttua rekisteröintihetkestä tai välittömästi, jos rikosprosessi keskeytyy. Vahinkorekisterin avulla vakuutusyhtiöt voivat tarkastaa, onko samasta ilmoitetusta vahingosta tehty korvaushakemuksia muissa yhtiöissä. Rekisterin avulla voidaan myös tarkastaa, onko sama taho tehnyt useita vahinkoilmoituksia samantyyppisistä vahingoista.

Vakuutuspetosten torjumiseksi ja selvittämiseksi vakuutusyhtiöiden vakuutustutkinnassa työskentelee hieman yli 30 vakuutustutkijaa, joista lähes kaikki ovat poliisitaustaisia henkilöitä. Va-

kuutustutkijat seuloivat ja tutkivat epäselviä vahinkotapauksia yhteistyössä muiden vahinkojen käsittelyyn osallistuvien asiantuntijoiden kanssa.

Yleisimpiä vakuutuspetoksen tekotapoja ovat vahingon määrän ja laadun liioittelu. Vahinkovakuuttamisessa yleisimpiä petoksen tekemuotoja ovat väärin omaisuusarvojen antaminen, vakuutuksen ottaminen todellisen vahinkotapahtuman jälkeen sekä varastetuksi ilmoitetun omaisuuden hävittäminen, kätkeminen tai myyminen. Erityisen vahingollisia vakuutusalan kannalta ovat henkilövahinkopetokset, jotka saattavat aiheuttaa pitkäaikaisen ja perusteettoman vahinkomenon. Autovakuutuspuolella yleisimpiä tekotapoja ovat järjestetyt autovahingot, anastukset, tuhoamiset, kolarit ja ajoneuvojen tunnistetietojen vaihdot. Petosrikoksia kohdistuu yhtä hyvin henkilö- kuin yritysvakuuttamiseenkin. Vakuutus saatetaan ottaa käytettäväksi myös rikosentekovälineenä.

Petokset ja vakuutustuotteet antavat rikollisille mahdollisuuksia nopeaan ja suureen rikoshyötyyn, ja siksi ne kiinnostavat myös ammattimaista ja järjestäytyntä rikollisuutta. Poliisissa ja finanssialalla on havaittu, että petos- ja talousrikollisuus on usein ammattimaista ja entistä enemmän myös kansainvälistä, ja samat tahot huijaavat sekä pankkeja, vakuutuslaitoksia että rahoitusyhtiöitä. Harmaan talouden harjoittajat ovat merkittävä riski luotonannon ja rahoituksen kannalta. Järjestäytyntä rajat ylittävä vakuutus-, pankki- ja muihin rahoituslaitoksiin kohdistuva petosrikollisuus on voimistuva uhka finanssialan liiketoiminnalle.

Petosepäilyjen suuresta määrästä huolimatta finanssialan rikosilmoitusaktiivisuus on alhainen muun muassa siksi, että epäilyihin petostapauksiin voi olla vaikea löytää pitävää näyttöä ja rikosprosessi etenee liian hitaasti. Ottaen huomioon vakuutusyhtiöille tehtyjen vahinkoilmoitusten ja niistä tarkempaan tutkintaan siirrettyjen epäselvien vahinkojen määrät (vuosittain noin 2 000), poliisille tehtyjen rikosilmoitusten määrät ovat hyvin alhaiset. Vuosittain poliisilla on ollut tutkittavana noin 100 vakuutusalan tekemää rikosilmoitusta.

On ennustettavissa, että taloudellisen laskusuhdanteen jatkuminen lisää vararikkoihin liittyviä petosrikollisuutta, etenkin velallisen rikoksia. Tyypillisimpiä petosrikoksia ovat esimerkiksi rakennusalan tuotteisiin liittyvät tilauspetokset ja rahoitusjärjestelyjä koskevat petokset. Rahoitusjärjestelyjä koskevat petokset kohdistuvat rahoituslaitoksiin sekä sellaisiin luoton tarvitsijoihin, jotka eivät saa luottoa valvotuilta markkinoilta.

Tätä nykyä vielä suurin osa finanssialan petoksista kuuluu päivittäisrikollisuuden piiriin. **Lähi-tulevaisuuden uhkana on, että vakuutus-, pankki- ja muihin rahoituslaitoksiin kohdistuvan petosrikollisuuden painopiste siirtyy ammattimaisen talousrikollisuuden ja järjestäytyntä rikollisuuden suuntaan. Tämä on huomioitava aikaisempaa selvemmin arvioitaessa laajemminkin suomalaista yritysturvallisuutta kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Tämän uhan torjumiseksi vakuutusalan, poliisin ja muiden viranomaisten yhteistoimintaa olisi edelleen kehitettävä petosasioiden tutkinnassa. Yhteistyön vahvistamisessa huomioita on kiinnitettävä muun muassa nopean ja toimivan tiedonkulun varmistamiseen.**

Maksukorttirikollisuus muuttaa muotoaan uusien tietoturvasstandardien käyttöönoton myötä. Samalla kun maksukorttitietojen kopioinnin eli skimmauksen tappiot ovat merkittävästi vähentyneet, etämyyntipetokset lisääntyvät kaiken aikaa, mikä on nähtävissä erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Maksuvälinepetosten määrä on viime vuosina kääntynyt uudelleen nousuun. Vuonna 2012 poliisin tietoon tuli 6 200 maksuvälinepetosta (vuonna 2011 5 650; vuonna 2010 4 450). Rikollisuuden kasvu on peräisin pääasiassa rikollisten käsiin joutuneilla korteilla tehdyistä rikoksista.

Maksuvälinepetostappiot kasvavat verkkokaupassa, mutta ovat vähentyneet myymälöissä. **Kauppaan ja muihin palvelualoihin kohdistuvassa petosrikollisuudessa** ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden osuus on huomionarvoinen. Ammattirikolliset hyödyntävät kaupalan petosrikoksissa myös yritystoimintaa ja bulvaaneja. Varmentamatonta korttimaksamista hyödyntäen tehtävät petokset ovat yleisiä. Etämyyntipetosten maailmanlaajuiset toteuttamistavat kasvattavat tappioita ja vaikeuttavat petosten selvittämistä. Verkkokaupat ulkoistavat maksuliikennepalvelunsa usein toiseen maahan, ja pankkisalaisuuden piirissä olevien transaktiotietojen saaminen edellyttää aikaa vievää oikeusapupyynnöä.

Kansainvälisen kehityksen mukaisesti myös Suomessa petosrikoksissa on yleistynyt tekemuoto, jossa rikolliset pyrkivät välttämään kiinnijäämistä hankkimalla suuren kokonaisrikoshyödyn valtavalla määrällä tekoja, joissa yksittäisen teon aiheuttama vahinko on kohtalaisen pieni. Näin toimimalla rikolliset pilkkovat toimensa niin pieniksi, etteivät ne täytä viranomaisten priorisointikriteerejä.

Kuljetusalaan kohdistuvaa petosrikollisuutta pidetään erityisen huomionarvoisena ja kasvavana rikollisuuden alana samalla kun rikollisten toiminta kehittyy yhä ammattimaisemmaksi. Rikolliset hyödyntävät toiminnassaan etenkin kuljetusvälityliikkeitä, joiden kanssa he asioivat valeyriytsin tai toisten yritysten nimissä.

Useimmin kuljetusalan yritykset kohtaavat petosrikollisuutta joutuessaan mukaan selvittelemään tavarakaupan petoksia, joissa tavarahan siirtovaiheessa käytetään yritysten palvelua. Etenkin verkkokaupan erittäin voimakas kasvu on lisännyt petostapausten määrää. Verkkokaupan kasvu ja nopeus lisäävät erityisesti kuljetus- ja logistiikka-alan rikostorjuntahaasteita, sillä yrityksillä ei ole oikeutta tarkastaa, mitä kuljetettava tavara on. Esimerkiksi savukkeiden salakuljetus Venäjältä ja Virosta toteutetaan usein laillisen kuljetustoiminnan yhteydessä. Vuonna 2012 salakuljetettuja savukkeita saatiin viranomaisten haltuun peräti 28 miljoonaa savuketta.

Myös kuljetusalan palveluformaatteja, kuten ennakkomaksullisia toimituksia yhä suuremmassa määrin hyödynnetään petosrikosten toteuttamisessa. Kuljetus- ja logistiikka-alaa koskevaa rikollisuutta ja harmaata taloutta voidaan torjua tehokkaasti **yritysten toimesta sopimusteknisin ja laatutoiminnan keinoin**, joilla liiketoiminnalle asetetaan tietyt ehdot ja ehtojen laiminlyönnille sanktiot. **Sekä omaa että sopimuskumppanien toimintaa on syytä arvioida rikosturvallisuuden näkökulmasta säännöllisesti.** Kuljetusalaan kohdistuvaa rikollisuutta ja sen torjuntaa on tarkasteltu tarkemmin kevään 2012 yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden teematilannekuvassa.

Järjestäytyneen rikollisuuden liittyminen yritystoimintaan

Petosrikollisuus ja siihen läheisesti liittyvä talousrikollisuus ja harmaa talous ovat osa suomalaisten järjestäytyneiden rikollisten toimintaa ja elinkeinoelämässä tämän rikollisuuden vaikutuksia kohdataan aikaisempaa enemmän. Yhä useammat yritykset joutuvat järjestäytyneen rikollisuuden toimien kohteeksi ja kilpailemaan vääristyneissä olosuhteissa laittomasti toimivien yritysten kanssa. Järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuspiirissä olevia yrityksiä toimii erityisesti rakennus- ja siivousaloilla, ennen kaikkea työvoiman välittäjinä ja käyttäjinä sekä kuittikaup-

piaina ja rahanpesun välineinä. Myös ravintola-alalla ja käytettyihin autoihin liittyvässä yritystoiminnassa esiintyy rahanpesua ja vakiintuneita yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Suomalaisilla järjestäytyneillä rikollisryhmillä on käytettävissään yhä enemmän myös asiantuntijataukea. Näiden avulla tietyt rikollisryhmät ja niitä lähellä olevat yksittäiset ammattirikolliset ovat saaneet tukevan jalansijan esimerkiksi vähälle huomiolle jääneessä taiderikollisuudessa, jossa ammattitaitoiset petosrikolliset voivat saada taidevääreinnösten maahantuonnilla ja myynnillä nopeasti ja vähäisellä kiinnijäämisriskillä poikkeuksellisen huomattavaa rikoshyötyä. Väärrennettyä taidetta hyödynnetään myös monimutkaisten talousrikosten toteuttamisessa, lainojen vakuutena ja yritysten taseiden vääristelemissä. Väärrennettyä taidetta myös vakuutetaan aitona, jolloin kysymyksessä on vakuutusyhtiöihin kohdistuvasta petosrikollisuudesta. Alan asiantuntijat ovat arvioineet, että mahdollisesti jopa viidesosa Suomen markkinoilla olevasta vanhasta taiteesta on väärrennettyä. Poliisin viimeaikaisissa tutkimuksissa on ilmennyt, että Suomeen tuodaan väärrennettyä eurooppalaista taidetta etupäässä Ruotsin kautta ja venäläistä väärrennettyä taidetta joko suoraan Venäjältä tai Viron kautta. Usein väärrennetyn venäläisen taiteen välittämiseen ja myyntiin liittyy Venäjällä väärrennettyjä aitoustodistuksia.

Yritystoiminnalla rikollisjärjestöjen jäsenet hankkivat vaikutusvaltaa ja tukevat rikollista toimintaansa. Suomessa yli puolella tärkeimpien rikollisjengien jäsenistä on poliisin tekemien selvitysten mukaan vastuuasemia yrityksissä. Petos- ja talousrikoksiin erikoistuneet henkilöt hyödyntävät lyhyen elinkaaren yrityksiä ja pöytälaatikkofirmoja mutta käyttävät hyväkseen myös hyvämaineisia yhtiöitä. Usein apuna käytetään yrityksiin tai henkilöihin kohdistuvia identiteettikaappauksia. Naapurimaissa, erityisesti Virossa olevien rikollisten yhteistyökumppaneiden palveluja kuten työvoimaa ja erityisesti tärkeitä bulvaanirooleja hyödynnetään talousrikoksissa.

Taannoin eri viranomaiset ryhtyivät selvittämään kymmenkunnan eri yrityksen vastuuhenkilöiden taustoja. Verohallinnon mielenkiinnon olivat herättäneet niin sanotut Y4-muutoshakemukset, jotka oli laadittu samalla käsialalla. Lisäksi mainituissa yrityksissä oli samoja henkilöitä hallituksissa, yrityksillä oli outoja osoitteita, ilmoitetut puhelinnumerot eivät olleet käytössä ja hakemuksissa ilmoitettiin lisätietoja annettavan ainoastaan sähköisesti. Yritykset olivat rekisteröitynä eri puolille Suomea.

Selvitettäessä henkilöiden ja yritysten taustatietoja ilmeni, että tekaistuille yhtiökokouspöytäkirjoilla näihin niin sanottuihin lepääviin yrityksiin oli vaihdettu vastuuhenkilöt ja uusiksi hallitusten jäseniksi oli otettu bulvaanihenkilöitä. Muutokset oli tehty tosiasiallisten vastuuhenkilöiden tietämättä. Vastuuhenkilöiksi oli merkitty jopa kuolleita henkilöitä. Hyvin nopeasti myös selvisi, että käytännön toimijoina olivat poliisin (ja myöhemmin myös oikeusistuimen) järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi luokitteleman, väkivallankäytöstä tunnetun moottoripyöräjengin jäseniä, jotka oli myös kirjattu osaan yritysten hallituksia.

Näillä henkilöillä sekä useissa yrityksissä prokuristiksi ilmoitetulla kolmannella henkilöllä oli vankkaa rikostaustaa lukuisista törkeistä talous-, omaisuus-, väkivalta-, ampuma-ase- ja huumausainerikoksista. Yksi jengiläisistä liittyi poliisin rikosilmoitusjärjestelmässä yli sataan eri ilmoitukseen, ja toisellakin oli merkintä lähes sadassa ilmoituksessa.

Tehtyjen selvitysten perusteella voitiin todeta, että kaapattuja yrityksiä oli noin 30. Yritykset olivat lähes poikkeuksetta rakennustoimialalla olevia ja niiden välisen rahaliikenteen sekä luottotietojärjestelmästä ilmenevien seikkojen perusteella oli syytä epäillä, että yritysten toiminnassa tulnaisiin suurimittaisesti tekemään tilauspetoksia ja harjoittamaan verovalvonnan ulkopuolella olevaa rakennustoimintaa.

Rikollisorganisaatioiden hallitsemaan monimuotoiseen ja tuottoisaan petos- ja talousrikollisuuteen on syytä puuttua tehokkaasti. **Viranomaisten ja elinkeinoelämän ajantasaista tiedonvaihtoa ja sen edellytyksiä on rikollisuuden juurtumisen estämiseksi syytä jatkuvasti vahvistaa.**

Kansainvälisten tutkimusten mukaan järjestäytynyt rikollisuus on vahvasti mukana **karuselli-kaupan tapaisessa rikollisuudessa**. Suomen liittyminen EU:n jäseneksi toi aikanaan tänne muualla Euroopassa jo ennestään tunnetut arvonlisäverojärjestelmän väärinkäytökset, muun muassa niin sanotut karusellikaupat. Suomessa on tutkittu laajoja kullaan ja matkapuhelinten kauppaan liittyviä arvonlisäveropetosjuttuja. Uusimpina esimerkkeinä tästä ilmiöstä ovat EU:n päästökauppaan liittyvät karusellipetokset. Päästökaupan karusellipetokset ovat aiheuttaneet suuria arvonlisäveron menetyksiä etenkin Iso-Britanniassa ja Alankomaissa. Petosten tekeminen on melko helppoa, koska kaikki kaupankäynti voidaan tehdä sähköisessä muodossa ja alan volyymi on Euroopassa suuri.

Muutamia vuosia sitten Iso-Britanniassa paljastui päästökauppaan liittyvä tapaus, jossa vahingon määräksi on arvioitu 41 miljoonaa euroa. Ranskassa, Hollannissa ja Iso-Britanniassa arvonlisäveron menetysten uhat nousivat niin suuriksi, että näissä maissa on toteutettu alv-direktiivin vastaisia sisäisiä lainsäädäntömuutoksia säätämällä päästöoikeuksien verokannaksi 0 %.

Karusellikauppaa harjoittavien yritysten taustalla on usein samat henkilöt, jotka tietävät petoksesta. Tyypillisesti karusellikaupassa samat tavarat ja rahat tekevät useita kierroksia yritysten muodostamassa karusellissa. Kierrättämisen ainoa motiivi on aiheettomien arvonlisäveron palautusten hankkiminen.

Suomessa ei ole toistaiseksi tullut esiin merkittäviä karusellikauppatapauksia. Ilmiön perusteellista selvittelyä ja seuranta tulisi lisätä asianomaisten viranomaisten piirissä. Viranomaisyhteistyöllä tulisi selvittää, onko Suomessa sellaisia maahantuojia, jotka ilmoittavat tuonnin, mutta systemaattisesti jättävät arvonlisäveron maksamatta, ja miten paljon näitä tapauksia on tutkittu. Edelleen tulisi selvittää alv-palautuksen hakijoita ja hakemuksia sekä tähän ryhmään kohdistettua verovalvontaa ja valvonnan tuloksia. Myös muualla maailmassa karusellipetoksista ja niiden torjunnasta saatuja kokemuksia tulisi kartoittaa.

Vaikka karusellikauppatapauksia ei ole Suomessa juuri paljastunut, alustavia viitteitä tilanteen muuttumisesta on jo saatu. Ulkomaankaupassa ja erityisesti Venäjälle suuntautuvassa kauttakululiikenteessä toteutettava rikollinen toiminta on merkittävä uhka.

Vilpillinen ja harhaanjohtava markkinointi

Kansalliset ja kansainväliset poliittiset kannanotot ja toimenpide-esitykset

Monimuotoinen vilpillinen ja harhaanjohtava markkinointi on ollut ajankohtainen ja voimakkaasti kasvava ongelma yrityksille jo lähes vuosikymmenen ajan Suomessa ja muissa Euroopan unionin jäsenmaissa. Ongelman vakavuutta kuvaa se, että asia on huomioitu ja siitä on annettu konkreettisia toiminta-esityksiä korkean tason poliittisissa kannanotoissa, muun muassa Euroopan komission ja parlamentin päätöksissä vuodesta 2006 lähtien, pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa ja sen pohjalta laaditussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi (14.6.2012) ja kansallisessa strategiassa yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi (21.8.2012).

Harhaanjohtavaa mainontaa koskevassa EU:n lainsäädännössä joulukuussa 2006 annetulla direktiivillä (2006/114/EY) vahvistettiin ensimmäisen kerran EU-tason vähimmäisnormit yritysten suojelemiseksi harhaanjohtavalta mainonnalta. Ongelman kuitenkin jatkuttua Euroopan parlamentti antoi vuonna 2008 ja uudelleen vuonna 2011 päätöslauselmat, joissa se jälleen nosti harhaanjohtavan markkinoinnin alati kasvaneet ongelmat esille. Päätöslauselemissa käsiteltiin erityisesti yrityshakemistoyhtiöiden harhaanjohtavia käytäntöjä. **Päätöslauselemissaan Euroopan parlamentti on todennut, että jäsenvaltiot voivat harkintansa mukaan ottaa käyttöön lainsäädäntöä, joka koskee yrityshakemistoyhtiöiden toimintaa yritysten välisissä suhteissa. Parlamentti on myös todennut, että jäsenvaltiot voivat laajentaa kansallisen kuluttajalainsäädännön soveltamisalaa yritysten välisiin liiketoimiin.**

Ongelman laajuutta kuvaa se, että Suomen Yrittäjät ry:n vuonna 2010 tekemän Yksinyrittäjäkyselyn mukaan peräti 60 % vastanneista yksinyrittäjistä oli joutunut useita kertoja häiritsevään tai harhaanjohtavan markkinoinnin kohteeksi. Vastanneista 8 % ilmoitti, että he olivat kohdanneet vastaavaa markkinointia viikoittain ja useammin. Vain 17 % yksinyrittäjistä ei ollut joutunut harhaanjohtavan markkinoinnin kohteeksi. Tuloksista voidaan päätellä, että harhaanjohtavan markkinoinnin kohteeksi joutuu vuosittain arviolta noin 130 000 yksinyrittäjää.

Suomessa vilpillisen ja harhaanjohtavan markkinoinnin voimakkaasti kasvaneeseen ongelmaan on reagoitu pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmassa. Hallitusohjelman oikeuspolitiikkaa käsittelevässä luvussa todetaan, että tällä hallituskaudella ”*puututaan vilpilliseen ja harhaanjohtavaan toimintaan elinkeinoelämässä ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeet.*”

Harhaanjohtavia tavaramerkkilaskuja on myös lähetetty lukuisille tavaramerkkien haltijoille. Kun tavaramerkit ovat julkisessa rekisterissä, jossa myös näkyvät omistajan yhteystiedot, kuka tahansa voi lähettää harhaanjohtavia laskuja. Usein näissä virallisen näköisissä ”laskuissa” on kuitenkin kyse vain tarjouksesta.

Suomen tapaan myös Ruotsissa pienyrittäjien elinkeinotoimintaa haittaavaksi ilmiöksi ovat nousseet lukuisat tekaistuja laskuja lähettävät yritykset. Ne on perustettu pelkästään huijauslaskujen laatimiseksi ja lähettämiseksi pienyrittäjille. Ruotsin poliisin mukaan näiden yritysten ja laskujen takana on järjestäytynyt rikollisuus. Ruotsissa huijauslaskujuttujen määrä on kasvanut viiden viime vuoden aikana noin 400 prosenttia. Aggressiivinen toiminta on tyypillistä näille rikollisten hallitsemille yritysverkostoille. Ruotsissa rikolliset ovat myös tarjonneet palvelua, jolla voitaisiin suojautua huijauslaskuilta.

Valtioneuvosto teki 14.6.2012 periaatepäätöksen kolmannelta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Ohjelmassa kasvaneen vilpillisen ja harhaanjohtavan markkinoinnin ongelmasta on kirjattu oma toimenpide-esitys (toimenpide-esitys numero 44) ja nimetty vastuutahot seuraavasti:

”Selvitetään mahdollisuudet muuttaa lainsäädäntöä siten, että eritoten pienyrittäjiä voidaan nopeasti ja tehokkaasti suojata vilpillistä ja harhaanjohtavaa markkinointia harjoittavalta toimijalta esimerkiksi laajentamalla etämyynnin peruuttamisoikeutta tai mahdollistamalla viranomaisen hakema väliaikainen markkinointikielto.”

Tämä toimenpide-esitys esitetään toteutettavaksi jo vuoden 2013 aikana ja sen toteuttaminen on osoitettu oikeusministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa ja siinä esitettyjen toimenpide-esitysten toteutumista seuraa sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä, ja ohjelman toimeenpanosta raportoidaan vuosittain.

Kahta kuukautta myöhemmin, elokuussa 2012, valmistui sisäasiainministeriön kansallinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi. Kansallisessa strategiassa kirjatusta toimenpiteistä suurin osa sisältyy myös sisäisen turvallisuuden ohjelmaan.

Kansallisessa strategiassa yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi harhaanjohtavaa markkinointia pidetään erityisen vakavana ja voimistuvana ilmiönä. Strategiassa korostetaan, että epäasiallisen ja harhaanjohtavan markkinoinnin kohteeksi joutuneella elinkeinonharjoittajalla tulee olla käytettävissään riittävän tehokkaat ja nopeat ennako- ja jälkisuojauskeinot järjestelmälliseksi organisoituun ja osin jopa rikollisen tunnusmerkistön täyttävään toimintaan, joka perustuu sopimattomien ja harhaanjohtavien menettelyiden käyttöön liike-elämässä. Strategiassa ilmiön vakavuudesta ja laajuudesta todetaan muun muassa seuraavaa:

”Vilpillisessä ja harhaanjohtavassa etämyynnissä yritykset pyritään houkuttelemaan tai pakottamaan sitoutumaan ei-toivottuun sopimukseen ja näin maksamaan vastapuolelle palvelusta tai tuotteesta, jota yritykset eivät ole tilanneet. Juridisesti tarkasteltuna vilpillisellä ja harhaanjohtavalla toiminnalla on tyypillisesti samankaltaisia piirteitä, joita kuvataan rikoslaissa rangaittavaksi säädettyjen markkinointirikoksen (RL 30:1) ja petoksen (RL 36:2) tunnusmerkistöissä. [...]

Helsingin seudun kauppakamarin vuonna 2010 tekemän selvityksen tulokset osoittavat, että yrityksen toimintaa ja kilpailukykyyn kohdistuvista väärinkäytöksistä ja rikoksista osa koskee huijauslaskutuista tai sen yritystä (54 % vastaajista) sekä kilpailijoiden syyllistymistä epäasialliseen markkinointiin (50 % vastaajista). Selvityksen mukaan yritysten hallitsemaan tietoon kohdistuvista rikoksista yleisimmäksi mainitaan yrityksen erehdyttäminen maksulliseen ilmoitukseen www-hakemistossa (32,8 % vastaajista). [...]

Erityisen ongelmallisia yrittäjille ovat jotkut Internetissä toimivista yrityshakemistopalveluista. Näiden harhaanjohtamiksi on todennäköisesti Suomessa joutunut jopa kymmeniätuhansia yksin- ja pienyrittäjiä. Toiminta on laajamittaista ja myyntitapa huolellisesti mietittyä ja systemaattista. Epäasiallinen ja vilpillinen markkinointi tapahtuu pääasiassa puhelimitse. Se kohdistuu erityisesti pieniin ja vastikään aloittaneisiin yrittäjiin aiheuttaen yrittäjille merkittäviä, vuositasolla yhteensä jopa miljooniin euroihin nousevia taloudellisia vahinkoja sekä hankaloittaa uuden yritystoiminnan käynnistämistä.

Epäasiallista ja harhaanjohtavaa toimintaa tehostetaan lähes poikkeuksellisesti luottohäiriömerkinnällä ja tratalla uhkaamisella.

Yhteiskunnan tämänhetkinen vaste ongelmaan eli tapahtumien rikosoikeudellinen tarkastelu tehdyn rikosilmoituksen jälkeen on riittämätön johtuen muun muassa siitä, että tämän tyyppisten rikosten tyypillisimmät uhrit, eli pienet yritykset, ovat erityisen haavoittuvassa asemassa suhteessa tekijään. Suhteessa pienen yrityksen asiaan käytettävissä oleviin voimavaroihin asiasta riitely saattaa vaarantaa yrityksen ydintoiminnan niin pahasti, että vähempi haitta yritykselle on maksaa vaadittu summa ja näin edesauttaa rikoksen täyttymistä.

Tämän rikostyyppin aiheuttamista rikosvahingoista ei ole kerätty tilastotietoa, mutta julkisuudessa esillä olleiden juttujen perusteella asianomistajien määrä vuositasolla on tuhansista kymmeneen tuhansiin. Yksittäisten asianomistajien kärsimät tappiot ovat näissä olleet tyypillisesti sadoista euroista tuhansiin euroihin, jolloin tämän rikostyyppin kokonaisvahingot vuositasolla ovat sadoista tuhansista euroista miljooniin. Lisäksi toiminta vääristää kilpailua siten, että vilpillisesti toimivat saavat rikollisen menettelytavan ansiosta laitonta taloudellista etua suhteessa muihin saman alan toimijoihin. Yritysmarkkinointialaan liittyvä yleinen maineriski kasvaa, mikä puolestaan laskee laillisten toimijoiden palveluiden kysyntää.”

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman pohjalta laaditussa kansallisessa strategiassa yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi on kirjattu toimenpide-esitys vastuutahoineen, joka on sama kuin edellä esitetystä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa kirjattu toimenpide-esitys numero 44. Oikeusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla on selvittää mahdollisuuksia muuttaa lainsäädäntöä siten, että yritykset ja eritoten pienimät yritykset (yksinyrittäjät, 2–9 henkeä työllistävät mikroyritykset ja 10–50 hengen pienyritykset) voidaan riittävän nopeasti ja tehokkaasti suojata vilpillisistä ja harhaanjohtavaa markkinointia harjoittavalta toimijalta esimerkiksi laajentamalla etämyynnin peruuttamisoikeutta tai mahdollistamalla viranomaisen hakema väliaikainen markkinointikielto. Lisäksi kansallisessa strategiassa todetaan, että ”mahdollisia toteutusvaihtoehtoja toimenpiteelle ovat esimerkiksi antaa kohteeksi joutuneelle yritykselle mahdollisuus perua etäkauppa soveltuvien osin samoin edellytyksin kuin yksityisellä kuluttajalla tai viranomaisen hallinnollisessa menettelyssä hakema väliaikainen markkinointikielto.”

Strategian toimeenpanoa seuraa yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä. Toimenpide-esityksen kehittämisen seuraamiseksi otetaan käyttöön mittarit, joilla seurataan toimeenpanon toteutumista, ilmiöön liittyvien tiedustelujen määrän kehittymistä Suomen Yrittäjien neuvontapalvelussa ja ilmiötä koskevien yritysturvaluusselvitysten tuloksia.

Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelman kirjausten ja periaatepäätösten linjausten sekä EU:n parlamentin ja komission kannanottojen mukaisesti on tarpeen selvittää perusteellisesti mahdollisuudet säätää laissa yrittäjän suojaamisesta vilpilliseltä markkinoinnista esimerkiksi antamalla yrittäjälle oikeus peruuttaa etämyyntitilanteissa syntynyt sopimus laissa erikseen määritellyissä tapauksissa. Yritysten väliseen puheluun liittyvä henkilötietolain mukainen tarkastusoikeus ei ole riittävän laajasti yrittäjien tiedossa.

Euroopan komission päätökset vahvistaa harhaanjohtavan markkinoinnin torjuntaa

Euroopan komissio on toiminnassaan pyrkinyt voimallisesti tukemaan ja suojelemaan yrittäjyyttä osana EU:n talouden viemiseksi jälleen kasvu-uralle. Komissio on ollut huolissaan erityisesti yksinyrittäjiin ja mikroyrityksiin kohdistuvasta ammattitaitoisesti toteutetusta suurimittaisesta

harhaanjohtavasta markkinoinnista. Komissio on painottanut, että EU:ssa vuosittain luotavista uusista työpaikoista, joita on noin neljä miljoonaa, suurin osa syntyy pienyrityksissä. EU:n alueella on noin 23 miljoonaa pk-yritystä, mikä on noin 99 prosenttia kaikista EU:n yrityksistä.

Komission mukaan EU:ssa toimivia yrityksiä ja ammatinharjoittajia joutuu päivittäin suurimittaisen ammattimaisen harhaanjohtavan markkinoinnin uhriksi. Toteutustavat vaihtelevat palveluita koskevan virheellisen tai harhaanjohtavan tiedon antamisesta siihen, että lähetetään laskeiksi naamioituja tarjouksia tai harhaanjohtavia lomakkeita, joissa kehoitetaan päivittämään yrityshakemistoja. Komissiossa on myös pantu merkille tilastoista havaittu uusi suuntaus, joka voi haitata yrityksiä maailmanlaajuisesti: sähköisten massatekniikoiden leviämisen myötä on esitetty, että harhaanjohtavien hakemistojen ylläpitäjät voivat lähettää parhaimmillaan jopa kuusi miljoonaa lomaketta vuodessa. Hakemistohuijauksista yksittäisistä yrityksille koituvien kustannusten arvioidaan olevan 1 000–5 000 euroa vuodesta yritystä kohti.

Euroopan parlamentin päätöslauselmat harhaanjohtavan markkinoinnin torjumiseksi ovat edenneet jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä verraten hitaasti. Ongelman jatkuvan voimistumisen johdosta vuoden 2011 lopussa Euroopan komissio käynnisti laajan lausuntopyyntökierroksen koskien harhaanjohtavaa ja vilpillistä markkinointia jäsenvaltioissa. Marraskuussa 2012 Euroopan komissio ilmoitti tehostavansa yritysten ja erityisesti pienyritysten suojaa markkinointihuijauksia vastaan vahvistamalla nykyistä lainsäädäntöä (2006/114/EY).

Marraskuussa 2012 komissio esitteli joukon toimia, joilla pyritään torjumaan hakemistoyhtiöiden petollisia markkinointihuijauksia. Komissio esittää seuraavia toimenpiteitä yritysten suojelemiseksi:

Tarkistetaan ja vahvistetaan tietyt käytännöt kieltäviä sääntöjä

- selkeästi harhaanjohtavat käytännöt, kuten harhaanjohtavien hakemistoyritysten toiminta, kielletään yksiselitteisesti oikeusvarmuuden parantamiseksi ja juridisten aukkojen tukkimiseksi, jotta toimijat tietävät tällaisten käytäntöjen kuuluvan harhaanjohtavaa mainontaa koskevan direktiivin alaan ja ollen siten laittomia
- komissio aikoo kiristää rikkomusten seuraamuksia varmistaakseen, että kaikki noudattavat yhteisiä sääntöjä. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden kansallisessa lainsäädännössä määrättävät seuraamukset ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.

Tehostetaan harhaanjohtavia markkinointikäytäntöjä kieltävien sääntöjen täytäntöönpanoa maiden rajat ylittävissä tapauksissa

- kunkin jäsenvaltion on nimettävä täytäntöönpanoviranomainen, jolla on valtuudet varmistaa sääntöjen soveltaminen myös yritysten keskinäisissä suhteissa
- komissio luo täytäntöönpanoviranomaisten verkostoitumiseen perustuvan yhteistyömenettelyn, jonka ansiosta toimivaltaiset viranomaiset, kuten kilpailu- ja kuluttajasuojavirastot, voivat vaihtaa tietoja, pyytää toisiltaan apua rajat ylittävissä tilanteissa ja lopettaa yrityksiä haittaavat harhaanjohtavat käytännöt.

Komissio aikoo jo vuoden 2013 aikana toteuttaa perusteellisen vaikutustenarvioinnin ja vielä kuluvan vuoden aikana tehdä ehdotuksen nykyisten sääntöjen vahvistamiseksi siten, että kiellään yksiselitteisesti esimerkiksi käytännöt, joilla yritetään markkinointiviestinnän kaupallisen aikomuksen piilottamiseen, ja tehostetaan samalla sääntöjen täytäntöönpanoa rajat ylittävissä tapauksissa.

Lähdetahot ja lähteet

Tilannekuvatyöhön osallistuneet yhteisöt ja niiden tuottamat lähteet

Akava

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK)

Finanssialan Keskusliitto (FK)

- Materiaalipankki

<http://www.fkl.fi/materiaalipankki/Sivut/default.aspx>

Finanssivalvonta

- Finanssialan palveluntarjoajat: Mistä tunnistat mahdollisen vaaran?

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Palveluntarjoajat/Varoituslistat/Pages/Vaara.aspx>

Finnsecurity

Harmaan talouden selvitysyksikkö (HTSY), Verohallitus

- Harmaan talouden tilannekuvaraportit

<http://www.harmaatalous.fi/>

- Selvityksiä ja tilastoja harmaasta taloudesta

[http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Selvityksia_ja_tilastoja_harmaasta_talou\(14461\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Selvityksia_ja_tilastoja_harmaasta_talou(14461))

Helsingin poliisilaitos

Huoltovarmuuskeskus

Kaupan liitto

Keskuskauppakamari

- Ohjeita Avainhenkilöriskien hallintaan 2006

- Yritysten rikosturvallisuus 2012: Riskit ja niiden hallinta. Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari, toukokuu 2012.

<http://kauppakamari.fi/hankkeet/julkaisut/yritysten-rikosturvallisuus/>

Keskusrikospoliisi (KRP)

- KRP:n uhka-arviot ja tilannekatsaukset Europolia, PTR-viranomaisia ja kotimaisia lainvalvontaviranomaisia varten aineistoinen

- Rikosten torjunnan toimintamalli yrityksille

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/3156B7EA3834C3FCC22578F70042C693?opendocument>

- Identiteettirikokset ja kohdistetut hyökkäykset tietorikosten nousevia ilmiöitä

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/4E2E3CA9B18035C8C22579E80046AC48>

- Maksukorttirikollisuus

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/57AB59140EEDBC15C225799C002B56EA>

- Rikostorjunta, huijaukset

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/5ABA1CD4B1D3B896C22570FB0057CA71?opendocument>

- Rikostorjunta, järjestäytynyt rikollisuus

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/83DEC49196CB5E4DC2256C8A003B9C49?opendocument>

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeusministeriö

- Rikollisuustilanne 2011. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 262, Helsinki 2012.

Oulun poliisilaitos

Sisäasiainministeriö / Pelastusosasto

Suojelupoliisi

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (SAK)

Suomen Kaupan Liitto

Suomen Vartioliikkeitten Liitto

Suomen Yrittäjät

- Kilpailukykyä, kasvua, työtä ja investointeja. Suomen Yrittäjien täydentävät ehdotukset hallituksen puolivälintarkasteluun 21.1.2013 / Harhaanjohtavan markkinoinnin toiminta hallitusohjelman mukaisesti

http://www.yrittajat.fi/File/8f3f433d-d108-4cc6-9ab2-7ecc718f2dc5/Puolivalintark_ehdotukset.pdf

- Yksinyrittäjäkysely 2010

<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/tutkimustoiminta/yksinyrittajakysely-2010/>

Talousrikostorjunnan tukiyksikkö (TARTU)

Tullihallitus

Muut lähteet

Euroopan komissio

- Tiedonanto 27.11.2013, Yritysten suojaaminen harhaanjohtavilta markkinointikäytännöiltä ja direktiivin tehokas täytäntöönpano ja lehdistötiedote 27.11.2012 Euroopan komissio vahvistaa yritysten suojaa markkinointihuijauksia vastaan

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1264_fi.htm?locale=en

Europol

- OCTA 2011. EU Organised Crime Threat Assessment. Europol 2011.

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa_2011.pdf

Helsingin seudun kauppakamari

- Taloustaantumien vaikutukset yritysten kilpailukykyyn vaikuttavaan rikollisuuteen 2010.

http://www.helsinki.chamber.fi/files/4059/Taloustaantumien_vaiikutukset_yritysriskollisuuteen_2010.pdf

Hirvonen Markku, Lith Pekka, Walden Risto:

- Suomen kansainvälistyvä harmaa talous.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaaman harmaata taloutta käsittelevän tutkimuksen loppuraportti. Toim. Harmaa Hirvi Oy. Kesäkuu 2010. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010.

<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=so17210161302877&cmd=download>

Kilpailu- ja kuluttajavirasto

- Huijaukset

<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/huijaukset/>

Lohiniva, Anja, Muttilainen, Vesa:

- Vakuutusala petosten kohteena. Vakuutusyhtiöissä ja

poliisissa tehtyihin haastatteluihin sekä tilasto- ja rekisteritietoihin perustuva tutkimus. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 81/2009, Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere 2009.

Salmi Venla, Lehti Martti, Keinänen Anssi:

- Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena.

Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. OPTL:n tutkimuksia 254. Helsinki 2011. ("Kansallinen vuoden 2010 yritysuhritutkimus")

Sisäasiainministeriö (SM)

- Liiketoimintaa turvallisesti. Kansallinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi, SM:n julkaisusarja 30/2012.

<http://www.intermin.fi/julkaisu/302012>

- Sisäisen turvallisuuden ohjelma, SM:n julkaisusarja 26/2012

<http://www.intermin.fi/julkaisu/262012>

Tuoresmäki, Taru:

- Harhaanjohtava markkinointi yrittäjien välisessä luetteloilmoitusmyynnissä. Liiketalouden opinnäyte 2010, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

<http://publications.theseus.fi/handle/10024/21746>

Valtioneuvoston kanslia

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011

<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Valtiovarainministeriö

- Valtioneuvoston periaatepäätös. Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012–2015.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20120119T_ehost/name.jsp